

Članovi javnobilježničke komore Split i njihovi pripravnici tridesetih godina XX. stoljeća - I. dio

ZDRAVKA JELASKA MARIJAN

Hrvatski institut za povijest, Zagreb, Republika Hrvatska

Javnobilježnička komora Split kao strukovno udruženje djelovala je na području Apelacionog suda u Splitu, odnosno na područjima nekadašnje austrijske Dalmacije uključenima u teritorij Kraljevine Jugoslavije. Članak je temeljen na imenicima javnih bilježnika i pripravnika Javnobilježničke komore Split iz tridesetih godina XX. stoljeća sačuvanim u Državnom arhivu u Splitu, te na zakonskim odredbama. Zbog opširnosti članak će biti tiskan u dva dijela. U prvom dijelu tiskan je uvodni dio o Javnobilježničkoj komori Split i sačuvanim imenicima, te su obrađeni podaci o odredištima i vremenu studiranja. Drugi dio, koji će biti tiskan u sljedećem broju ovog časopisa, obuhvaća podatke o imenovanjima javnih bilježnika i cjelokupnu proceduru vezanu uz nastup na taj posao, podatke o pripravnici, zamjenicima i vršiocima dužnosti javnih bilježnika, te razloge prestanka službe javnih bilježnika.

Gljučne riječi: Split, Dalmacija, Kraljevina Jugoslavija, javnobilježnička komora, javni bilježnici

Javnobilježnička komora Split

Javni bilježnici na dalmatinskom području imaju dugu tradiciju djelovanja. Komora, kao strukovno udruženje, imala je zadatak štiti interese javnih bilježnika i paziti da posao obavljaju po pravilima struke. U Državnom arhivu u Splitu, osim bogatog fonda Javni bilježnici srednje Dalmacije u kojemu su sačuvani brojni bilježnički spisi i knjige sa srednjodalmatinskog područja, čuva se i fond Javnobilježničke komore Split iz vremena Kraljevine Jugoslavije. Od ove je strukovne udruge, nažalost, sačuvano vrlo malo građe, te ovaj opsegom skromni, ali dragocjeni fond čine samo tri sačuvane knjige - jedan imenik javnih bilježnika i dva imenika javnobilježničkih pripravnika.¹

¹ Državni arhiv u Splitu (dalje: DAS), Notarska komora Split (dalje: BKS), knj. 1-3. Ove tri knjige čine cjelokupni sadržaj fonda koji se vodi pod nazivom Notarska komora Split. Budući da na samim knjigama stoji naziv Javnobilježnička komora Split, u pravilu se tim nazivom i koristim u tekstu, a kratica BKS je preuzeta s arhivske signature.

Imenik javnih bilježnika, vršilaca dužnosti i zamjenika javnih bilježnika otvoren je 9. ožujka 1936.,² nakon konstituiranja nove komore u skladu s jugoslavenskim zakonom o javnim bilježnicima iz 1930. godine. Prema podacima na prvoj stranici imenika nova komora konstituirana je 8. ožujka 1936. godine. U ovaj su imenik uneseni podaci o javnim bilježnicima koji su bili članovi ranije Javnobilježničke komore Split dana 7. ožujka 1936., te podaci o javnim bilježnicima prvi put imenovanim nakon tog datuma. U knjizi je registrirano ukupno 36 članova komore na prostoru od Obrovca do Budve, od toga 35 javnih bilježnika i jedan vršilac dužnosti. Zadnji upisani u knjigu, Bruno Kamenarević, preuzeo je javnobilježničko mjesto 1939. godine.

Imenik bilježničkih vježbenika u području Kraljevske Bilježničke Komore u Splitu vođen od 1. siječnja 1930. unaprijed,³ stariji je od dva sačuvana imenika javnobilježničkih pripravnika i bitno oskudniji podacima. U njega je upisano ukupno 37 vježbenika, vođenih po rednim brojevima od 1. do 14., da bi zatim svima sljedećima bio naznačen redni broj 1. Od 37 upisanih pripravnika njih 14 je preneseno u novi imenik pripravnika, a dvojica u imenik javnih bilježnika. Među upisanim vježbenicima bila je i jedna pravica.

Imenik javnobilježničkih pripravnika od 9. ožujka 1936.⁴ vođen je nakon uspostave nove komore, te su u njega upisani zatečeni pripravnici, kao i oni koji su vježbu kod javnih bilježnika započeli nakon tog datuma. Upisano je ukupno 49 javnobilježničkih pripravnika, a zanimljivo je napomenuti kako je ovaj imenik vođen sve do ukidanja ustanove javnih bilježnika krajem 1944. godine. Od 49 upisanih pripravnika, 40 ih je započelo praksu prije 6. travnja 1941. Pitanje je na kojem je prostoru nakon tog dana Javnobilježnička komora Split uopće djelovala. Od devet pripravnika upisanih od 1941. do 1944. godine, njih osmero vršilo je vježbu u Splitu, a jedan u Trogiru. Kao i u prethodnom imeniku pripravnika i u novom je zabilježena samo jedna ženska osoba.

Prema *Zakonu o javnim beležnicima (notarima)* iz 1930. godine po jedna javnobilježnička komora trebala je biti osnovana u sjedištu svakog apelacionog suda, osim ako je na području nekog apelacionog suda bilo manje od dvadeset javnih bilježnika. U tom slučaju je to područje ministar pravde uredbom mogao pridružiti susjednoj komori. Komoru su činili svi javni bilježnici i vršioци dužnosti javnih bilježnika upisani u imenik komore.⁵ Prema podacima o sjedištima javnih bilježnika upisanih u sačuvani Imenik, Javnobilježnička komora Split obuhvaćala je prostor od Obrovca do Budve, te u unutrašnjosti do Imotskog (vidi tablicu I.). Uočljivo je kako se sudsko-pravna podjela zemlje ne poklapa s upravnom podjelom Kraljevine Jugoslavije na banovine. Razlog tome je različitost pravnih tradicija na pojed-

² DAS, BKS, knj. 2.

³ DAS, BKS, knj. 3.

⁴ DAS, BKS, knj. 1.

inim područjima prve jugoslavenske države, te relativno sporo ujednačavanje pravnih odredbi i donošenje novih zakona. Na području Dalmacije, kao i dijela Istre, te Slovenije, važno je još i tridesetih godina u mnogim pravnim pitanjima nekadašnje austrijsko pravo. Po tome su se navedeni prostori razlikovali od drugih pravnih područja Kraljevine Jugoslavije.

Primjetno je kako je između stupanja na snagu novog zakona iz 1930. godine i konstituiranja nove Javnobilježničke komore Split godine 1936. proteklo dosta vremena. Razlog vjerojatno treba tražiti u tome što na svim područjima Kraljevine Jugoslavije nisu prije postojale javnobilježničke komore, kao što nije posvuda postojala ni ustanova javnih bilježnika, te je razdoblje usklađivanja potrajalo nešto duže. Dopunama Zakona o javnim bilježnicima iz svibnja 1931. godine određeno je da će rok, način i osnivanje novih komora odrediti ministar pravde posebnom uredbom. U područjima u kojima su javnobilježničke komore postojale i prije određeno je da te komore nastave rad do konstituiranja novih komora.⁶

Prema navedenom zakonu iz 1930. godine u sjedištu svakog kotarskog suda trebalo je u pravilu biti osnovano po jedno javnobilježničko mjesto, a u kotarima s većim brojem stanovnika više mjesta, ali tako da je na svakih 30.000 stanovnika trebao doći po jedan javni bilježnik.⁷ Na području Apelacionog suda u Splitu, a na prijedlog istog suda i javnobilježničke komore tog područja ministar pravde je istim zakonom dobio ovlaštenje za spajanje dvaju ili više sudskih kotara u jedno javnobilježničko mjesto ako nisu imali više od 30.000 stanovnika.⁸ Tako je na području Apelacionog suda u Splitu mogao ministar u nekim slučajevima uspostaviti nova bilježnička mjesta, ali i ukinuti stara. Točan broj i sjedišta javnih bilježnika trebao je utvrditi ministar pravde, nakon razgovora s predsjednicima svih apelacionih sudova, a u roku od dva mjeseca nakon stupanja na snagu navedenog zakona.⁹ Ministar pravde M. Srškić donio je 24. siječnja 1931. uredbu kojom je utvrđen broj i sjedišta javnih bilježnika za područja Banskog stola u Zagrebu, Višeg deželnog suda u Ljubljani, Višeg zemaljskog suda u Splitu, Vrhovnog suda u Sarajevu i Apelacionog suda u Novom Sadu.¹⁰

Prema toj uredbi, na području Višeg zemaljskog suda u Splitu utvrđena su četiri javnobilježnička mjesta u Splitu, po dva u Dubrovniku i Šibeniku, te po jedno mjesto u Benkovcu, Biogradu, Budvi, Cavtatu, Drnišu,

---

⁵ "Zakon o javnim beležnicima (notarima) od 11. septembra 1930.", *Zbornik Zakona i uređaba Kraljevine Jugoslavije*, God. 1930. (dalje: Zakon), § 150., str. 1026.

⁶ "Zakon o izmeni i dopuni Zakona o javnim beležnicima (notarima) od 30. maja 1931.", *Zbornik Zakona i uređaba Kraljevine Jugoslavije*, God. 1931., Član 1., str. 940.

⁷ Zakon, § 10., str. 1003.

⁸ Zakon, § 244., str. 1041.

⁹ Zakon, § 250., str. 1042.

¹⁰ "Uredba o utvrđivanju broja i sedišta javnih baležnika od 24. januara 1931.", *Zbornik Zakona i uređaba Kraljevine Jugoslavije*, God. 1931. (dalje: Uredba o utvrđivanju broja i sedišta), str. 266.-267.

“Ercegnovom”, Hvaru (za kotare Hvar i Starigrad), Imotskom, Kastvu, Kistanjama, Kninu, Korčuli (za kotare Korčula, Blato i Orebić), Kotoru, Krku, Makarskoj, Metkoviću, Obrovcu, Omišu, Pagu, Perastu, Preku, Rabu, Sinju, Skradinu, Stonu, Supetru, Tijesnom, Trogiru, Visu, Vrgorcu i Vrlici.¹¹

Kako je razvidno iz tablice I. usporedba ove uredbe ministra pravde s podacima iz Imenika javnih bilježnika pokazuje određena neslaganja. O bilježnicima sa sjedištima u Kastvu, Krku, Pagu i Rabu nema podataka u imeniku za razdoblje nakon stupanja Zakona iz 1930. godine na snagu. Iznimka su neka ranija imenovanja javnih bilježnika koji su tridesetih godina imali sjedište na području nekadašnje austrijske Dalmacije. Vjerojatno javni bilježnici u Kastvu, Krku, Pagu i Rabu nisu ni bili uključeni u Javnobilježničku komoru Split. Jedina druga javnobilježnička komora na područjima nekadašnjeg austrijskog prava bila je komora u Ljubljani, te je moguće da su bili priključeni toj komori.

Nedostatak podataka o bilježnicima u nekim sjedištima koja su zasigurno ulazila u područje Javnobilježničke komore Split svjedoči kako u nekim mjestima nije uopće bilo javnih bilježnika, ili postojeći nisu dobili potvrdu o postavljenju. Za Vrgorac nema nikakvih podataka o bilježniku, te vjerojatno u ovom sjedištu uopće nitko nije ni bio imenovan. O bilježniku u Budvi nema podataka nakon 1925. godine. Javni bilježnik Jovo Balaban koji je do tada službovao u Budvi, premješten je u Perast, te je na tom mjestu potvrđen i po novom zakonu. U Budvi je tek 1936. godine kao vršilac dužnosti javnog bilježnika imenovan Ivo Sladoljev, ali ne i javni bilježnik. Za Skradin nema podataka o javnom bilježniku nakon 1932. godine, kada je notar Petar Belamarić dobio premještaj u Preko. O javnom bilježniku u Sinju nema podataka nakon 3. srpnja 1937. godine, kada je preminuo notar Ermenegild Božić.

---

¹¹ Uredba o utvrđivanju broja i sedišta, Član 1./II., str. 267.

TABLICA I. – Popis sjedišta i u njima imenovanih javnih bilježnika, članova Javnobilježničke komore Split, prema Imeniku javnih bilježnika, vršilaca dužnosti i zamjenika javnih bilježnika iz 1936. godine¹²

sjedište	prezime i ime bilježnika	razdoblje	ponovno postavljenje po zakonu iz 1930.
Benkovac	Jurković Dušan	25. 10. 1912.	28. 04. 1937.
Biograd	Stanoš Ivo	25. 11. 1926.	-
Budva	Balaban Jovo	1912.-1925.	
	Sladoljev Ivo	v. d. 15. 08. 1937.	
Cavtat	Gjaja Ivo	25. 10. 1938.	15. 07. 1938.
Drniš	Tironi Todor	1924.-1934.	
	Ježina Ante	01. 01. 1936.	24. 10. 1935.
Dubrovnik	Svilokos Vinko	24. 01. 1924.	28. 07. 1937.
	Stanković Melko	12. 04. 1933.	13. 12. 1932.
Hercegnovi	Drobnjaković Miloš	17. 02. 1936.	21. 10. 1935.
Hvar	Bučić Jerko	1923.-1933.	
	Machiedo Aleksandar	v. d. 1935.-1936. 01. 08. 1936.	04. 05. 1936.
Imotski	Božić Ermenegild	1911.-1927.	
	Monti Hugo	11. 10. 1927.	28. 06. 1937.
Kaštel Novi u Istri	Dubravić Frano	1893.-1924.	
Kistanje	Franotović Frano	02. 09. 1913.	28. 04. 1937.
	Bjedov Rajnović Nikola	01. 02. 1938.	30. 11. 1937.
Knin	Ivčević Jovan	1928.- 05. 05. 1936.	
	Rašković Dušan	01. 10. 1936.	23. 07. 1936.
Korčula	Božić Ermenegild	1900.-1911.	
Kotor	Jovović Andrija	17. 06. 1918.	28. 04. 1937.
Makarska	Uglešić Ivo	1924.-1932.	
	Vranković Ivan	10. 10. 1936.	11. 07. 1936.
Metković	Uglešić Ivo	1918.-1924.	
	Bosnić – Kovačić Ivo	12. 03. 1930.	28. 04. 1937.
Obrovac	Dubravić Frano	26. 07. 1924.	28. 04. 1937.
Omiš	Katalinić Bruno	1923.-1927.	
	Polić Toma	1927.-1932.	
	Stanić Anđelko	23. 06. 1934.	15. 02. 1936.
Orebić	Meichsner Hektor	05. 04. – 21. 11. 1913.	
	Franasović Miljenko	26. 05. 1923.	28. 04. 1937.

¹² DAS, BKS, knj. 2.

Perast	Balaban Jovo	09. 01. 1926.	28. 07. 1937.
Preko	Belamarić Petar	01. 04. 1933.	13. 12. 1932.
Rab	Tironi Todor	1923.-1924.	
Risan	Božić Ermenegild	1898.-1900.	
Sinj	Božić Ermenegild	01. 11. 1927.-1937.	
Skradin	Ivčević Jovan	1925.-1928.	
	Belamarić Petar	1929.-1932.	
Split	Katalinić Bruno	16. 10. 1927.	01. 08. 1933.
	Kamber Petar	03. 08. 1928.	01. 08. 1933.
	Uglešić Ivo	14. 07. 1932.	14. 07. 1932.
	Polić Toma	07. 10. 1932.	15. 06. 1932.
Ston	Svilokos Vinko	1898.-1923.	
	Stanković Melko	1924.-1932.	
	Buško Vlaho	01. 03. 1936.	11. 11. 1935.
Supetar	Katalinić Bruno	1913.-1923.	
	Brajević Filip	01. 01. 1930.	28. 04. 1937.
Šibenik	Meichsner Hektor	22. 11. 1913.-1938.	11. 08. 1934.
	Bučić Jerko	25. 05. 1934.	14. 12. 1933.
	Mimica Toma	01. 06. 1939.	24. 09. 1938.
Tijesno	Kamenarević Bruno	20. 02. 1939.	06. 12. 1938.
Trogir	Kamber Petar	1897.-1928.	
	Tironi Todor	29. 01. 1934.	29. 01. 1934.
Vis	Stanoš Ivo	1923.-1926	
	Farolfi Ivan	01. 10. 1927.	28. 10. 1937.
Vrlika	Kamber Petar	1895.-1897.	
	Monti Hugo	1906.-1927.	
	Polić Toma	1924.-1927.	
	Brajević Filip	1928.-1930.	
	Šustić Marko	03. 01. 1930.	28. 04. 1937.

Često su manjkavi i podaci o kraju nečije službe. Tako prema Imeniku nije jasno je li u Kistanjama bio jedan ili dva bilježnika. U travnju 1937. potvrđen je Frano Franotović koji je u tom mjestu bilježničku službu vršio od 1913. godine. U studenom 1937. imenovan je Nikola Bjedov Rajnović, te je upisan u imenik, iako nema podataka o prestanku službe njegova prethodnika, a prema Zakonu iz 1930. u Kistanjama je mogao biti samo jedan notar.

Poseban je slučaj Korčule. U imeniku nema podataka o javnom bilježniku koji bi bio imenovan u tom mjestu nakon uspostave prve jugoslavenske države. Prema uredbi kojom je utvrđen broj i sjedišta javnih bilježnika u

Korčuli je trebalo biti sjedište bilježnika za kotare Korčula, Blato i Orebić. Nasuprot tome u Orebiću je javni bilježnik bio Miljenko Franasović još od 1923. godine. On je potvrđen i po novom Zakonu kao bilježnik u Orebiću 1937. godine. To je omogućeno uredbom od 13. svibnja 1931. kojom je izmijenjena ranija uredba o utvrđivanju broja i sjedišta javnih bilježnika. Novom je uredbom utvrđeno da javni bilježnik za kotare Korčula, Blato i Orebić ima sjedište u Orebiću.¹³

Javni bilježnik u Biogradu Ivo Stanoš imenovan je godine 1926., ali nakon stupanja na snagu novog zakona nema podataka o njegovu potvrđivanju, iako je u vrijeme pisanja imenika vjerojatno djelovao, te je zbog tog razloga i upisan. U slučaju ovog bilježnika u imeniku nedostaju i brojni drugi podaci. Vjerojatno ih nije dostavio odboru komore, jer osim u njegovu slučaju i u slučaju Tome Mimice, za sve su ostale bilježnike navedeni barem podaci o mjestu i vremenu rođenja, dok su podaci o školovanju i pripravnčkoj vježbi u više slučajeva manjkavi.¹⁴

Službeni teritorij djelovanja svakog javnog bilježnika prostirao se na cijelo područje onog okružnog suda na čijem se području nalazilo njegovo sjedište.¹⁵ Svakoj je stranci, bez obzira na mjesto prebivališta, bilo slobodno obratiti se bilo kojem javnom bilježniku.¹⁶ Djelokrug rada javnih bilježnika, prema Zakonu iz 1930. godine, uključivao je sastavljanje i otpravljanje isprava o pravnim poslovima, izjavama i činjenicama, na kojima se zasnivaju prava; primanje dokumenata radi čuvanja; primanje novca i vrijednosnih papira radi predaje drugim osobama ili tijelima vlasti.¹⁷ Javnobilježnički akti, zapisnici i posvjedočenja, kao i njihovi otpravci izdani u skladu sa zakonom imaju vrijednost javne isprave.¹⁸

Javnobilježnička komora imala je skupštinu i odbor. Skupštinu su činili svi članovi komore, a redovito se trebala sastajati jednom godišnje.¹⁹ Odbor komore mogao je imati najmanje šest, a najviše osam članova, a birala ga je skupština između članova komore. Predsjednik odbora ujedno je bio i predsjednik skupštine. Skupština je birala predsjednika, njegova zamjenika i članove odbora na tri godine.²⁰ Kao predsjednik splitske Komore na imenicima iz 1936. godine potpisan je tadašnji splitski notar Ivo Uglešić.²¹ Drugih podataka o predsjedniku, zamjeniku i članovima odbora javnobilježničke komore u imenicima nema, a drugi spisi splitske Komore nisu sačuvani.

¹³ "Uredba o izmeni Uredbe o utvrđivanju broja i sedišta javnih beležnika od 13. maja 1931.", *Zbornik Zakona i uredaba Kraljevine Jugoslavije*, God. 1931., Član 1., str. 634.

¹⁴ DAS, BKS, knj. 2.

¹⁵ Zakon, § 11., str. 1004.

¹⁶ Pravilnik za izvršenje zakona, Član 4., str. 1349.

¹⁷ Zakon, § 1., str. 1002.

¹⁸ Zakon § 2., str. 1002.

¹⁹ Zakon, § 151., str. 1026.

²⁰ Zakon, §§ 151.-154., str. 1026-1027.

²¹ DAS, BKS, knj. 1. i 2.

Odbor je sazivao skupštinu, vodio knjige, izrađivao poslovnike, sastavljao proračun komore, nadzirao rad njezinih članova, imenovao vršioce dužnosti javnih bilježnika, potvrđivao zamjenike javnih bilježnika, raspisivao natječaje za javne bilježnike i predlagao najboljeg kandidata, te vodio većinu drugih poslova komore. Uz to je zastupao interese javnih bilježnika pred organima vlasti, a sazivao ga je predsjednik prema potrebi.²²

Komore su se brinule i o osiguranju svojih članova i njihovih obitelji u skladu sa svojim mogućnostima.²³ Prema Zakonu iz 1930. godine komore su bile dužne osiguranjem za slučaj nesreće, iznemoglosti, starosti i smrti osigurati svojim članovima i njihovim obiteljima nužno izdržavanje.²⁴ Na taj način su ova strukovna udruženja ujedno imala i socijalnu ulogu.

Izgled i sadržaj imenika javnih bilježnika i pripravnika

Odbor komore je uz razne druge dužnosti i poslove vodio imenik javnih bilježnika, njihovih vršilaca dužnosti i zamjenika, te imenik javnobilježničkih pripravnika.²⁵ Izgled i sadržaj novog imenika javnih bilježnika, njihovih vršilaca dužnosti i zamjenika utvrđen je Pravilnikom za izvršenje Zakona o javnim bilježnicima iz 1930. godine, s određenim obrascem, definiranim tim pravilnikom kao obrazac br. 8.,²⁶ a sadržavao je sljedeće rubrike podataka:

- 1) redni broj;
- 2) prezime i ime;
- 3) sjedište;
- 4) mjesto, dan, mjesec i godinu rođenja;
- 5) završeni pravni fakultet i položeni ispiti;
- 6) advokatski ili sudijski ispit, odnosno notarski ako ga je javni bilježnik položio po ranijim propisima;
- 7) gdje je i kada provedena propisana vježba;
- 8) dan postavljenja za javnog bilježnika, vršioca dužnosti ili zamjenika javnog bilježnika;
- 9) dan polaganja zakletve;
- 10) početak službe;
- 11) premještaj u drugo mjesto;
- 12) dan i razlog prestanka službe;

---

²² Zakon, §§ 157. i 158., str. 1029.

²³ Zakon, § 156., str. 1029.

²⁴ Zakon, § 238., str. 1040.

²⁵ Zakon, § 157., str. 1028.

²⁶ "Pravilnik za izvršenje zakona o javnim beležnicima (notarima) od 30. novembra 1930.", *Zbornik Zakona i uredaba Kraljevine Jugoslavije*, God. 1930. (dalje: Pravilnik za izvršenje Zakona), Član 53., str. 1357.

- 13) odredbe u pogledu spisa;
- 14) dan pregleda kancelarije javnog bilježnika;
- 15) kazne radi neurednosti, disciplinske i sudske kazne;
- 16) primjedbe.

Kako ćemo iz opširnije analize podataka u sačuvanom imeniku Javnobilježničke komore Split u nastavku ovog teksta vidjeti, svi ovi podaci nisu redovito upisivani. Redovito su za svakog bilježnika upisivani podaci u rubrikama od 1) do 3), što je logično jer je riječ o osnovnim podacima. Podaci o mjestu i vremenu rođenja vrlo su uredno upisivani, ali ipak nedostaju za dvojicu bilježnika za koje nedostaje i veći broj drugih podataka, Ivu Stanoša i Tomu Mimicu, dok za Ivana Farolfija nedostaje samo podatak o mjestu rođenja.²⁷ Podaci o završenom pravnom fakultetu i propisanim ispitima uglavnom su uredno upisivani, zajedno s datumima ispita. Manjkavi su jedino kod nekih starijih bilježnika, poput primjerice Petra Kamberra kojemu je upisan jedino podatak o doktoratu. Kod mlađih bilježnika, prvi put imenovanih od 1936. godine nadalje, u pravilu je naveden i uspjeh na ispitu. Podaci o mjestu studiranja prilično su dragocjeni jer se prema njima mogu pratiti promjene mjesta studiranja različitih generacija dalmatinskih studenata pravnih fakulteta. Podaci o položenom notarskom, sudačkom ili odvjetničkom ispitu vrlo su uredno vođeni, te je u pravilu naveden datum ispita, sud pred kojim je položen, a često i uspjeh s kojim je položen. Podaci o pripravnčkoj vježbi potpuni su za manje od polovice upisanih bilježnika. Za dio bilježnika navedeno je samo općenito kako je ranije bio sudac ili odvjetnik ili oboje, a za neke mlađe bilježnike stavljeno je samo upozorenje: *Vidi imenik javnobilježničkih pripravnika*. Za čak jedanaestoricu bilježnika nema nikakvih podataka o vježbi.

---

²⁷ U slučaju Ivana Farolfija radi se o javno istaknutoj osobi, jednom od prvaka HSS-a u Dalmaciji, koji je bilježničku službu napustio kada je postao gradonačelnikom Visa, te je prema literaturi moguće utvrditi da je rođen u Visu. Ovaj podatak o mjestu rođenja korišten je u nastavku teksta Literatura o I. Farolfiju u: Hrvatski biografski leksikon IV. (E-GM), Zagreb 1998., 140.-142.

Imenik javnih beležnika, javnobeležničkih vršilaca dužnosti i zamenika

Redni broj	Prezime i ime	Sedište	Mesto, dan, mesec i godina rođenja	Svršeni pravni fakultet i položeni ispiti	Advokatski ili sudijski ispit ²⁸ položen		Gdje je provedena pisana vježba i za koje vreme	Dan postavljenja za javnog beležnika odnosno za vršilaca dužnosti ili zamenika	Zakletva položena dana	Početak službe dana	Prestanak (gde i kada)		Prestanak službe	Dan proglađenja kaucije	Kazne	Primerbe	
					dana	koji od tih ispita i uspjeh					dana	razlog					
1	2	8	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18

* Odnosno javnobeležnički (notarski) ako je javni beležnik, po ranijim propisima položio pomenuti ispit.

Slika I. – Obrazac br. 8. po čl. 53. Pravilnika za izvršenje zakona o javnim beležnicima prema kojem je trebalo voditi Imenik javnih bilježnika, javnobilježničkih vršilaca dužnosti i zamjenika.²⁸ U sačuvanom imeniku pojedine su rubrike šire jer je obrazac proširen na dvije stranice.

Rubrike od 8) do 10) često su popunjavane zajedno i nisu uvijek potpune. Primjerice, za prethodna imenovanja često je navedena samo godina, a ne potpuni datum, mnogima je naveden datum imenovanja, ali ne i datum stupanja na dužnost, ili obrnuto. Uz ta tri podatka, ali ispod njih redovito je upisivan podatak o položenoj kauciji, barem onoj položenoj nakon stupanja novog zakona na snagu, iako za ovaj podatak nije bila predviđena posebna rubrika. Rubrike od 11) do 14) u pravilu su prazne. Podaci o premještajima nisu upisivani u rubriku broj 11, već su upisivani u rubrike o imenovanjima ili početku službe. Dan i razlog prestanka službe vrlo su rijetko navedeni, a ako jesu nisu uvijek u ovoj rubrici, nego iznad ili pokraj imena javnog bilježnika. Odredbe u pogledu spisa pak nije moguće naći među upisanim podacima. Rubrike od 14) do 16) sadrže podatke samo za neke bilježnike.²⁹

Izgled i sadržaj novog imenika javnobilježničkih pripravnika također je bio utvrđen Pravilnikom za izvršenje Zakona o javnim bilježnicima s određenim obrascem, definiranim tim pravilnikom kao obrazac br. 9.,³⁰ a sadržavao je sljedeće rubrike podataka:

- 1) redni broj;
- 2) prezime i ime javnobilježničkog pripravnika;
- 3) dan, mjesec, godinu i mjesto rođenja;
- 4) nadležnost;
- 5) završeni pravni fakultet i položeni ispiti (dan polaganja i uspjeh);
- 6) gdje je vršio javnobilježničku vježbu i koliko je trajala pojedina vježba;
- 7) advokatski ili sudijski ispit (dan polaganja i uspjeh);

²⁸ Pravilnik za izvršenje zakona, str. 1361.

²⁹ DAS, BKS, knj. 2.

³⁰ Pravilnik za izvršenje zakona, Član 54., str. 1357.

- 8) dan polaganja svečanog obećanja;
- 9) je li i kada bio postavljen za zamjenika ili vršioca dužnosti;
- 10) kazne radi neurednosti, disciplinske i sudske kazne;
- 11) dan postavljenja za javnog bilježnika;
- 12) primjedbe.

Dok su u novijem imeniku pripravnika vođenom na temelju ovog pravilnika podaci u rubrikama od 1) do 8) prilično uredno upisivani, rubrike od 9) do 11) su u pravilu prazne, dok su primjedbe u rubrici 12) upisane tek u nekim rijetkim slučajevima. Podaci o imenovanju pripravnika za javne bilježnike ili vršioca dužnosti mogu se naći tek u imeniku javnih bilježnika. Slično je i s podacima o zamjenicima, s tim što su ti podaci ponekad upisivani i u rubriku o vježbi.³¹

Stariji imenik pripravnika vođen od 1930. do 1936. godine bio je znatno oskudniji s podacima. U njemu je primjerice samo u vrlo rijetkim slučajevima moguće naći podatke o završenom pravnom fakultetu i položenim ispitima ili o mjestu i vremenu rođenja pripravnika.³²

Obrazac br. 9 (Po čl. 54.) **Imenik javnobeležničkih pripravnika**

Redni broj	Prezime ime	Dan, mesec, godina i mesto rođenja	Nadležnost	Svršene pravne nauke i položeni ispiti (dan polaganja i uspeh)	Gde je vršio javnobeležničku vezbu i koliko je trajala pojedina vezba	Položio				Dan polaganja svečanog obećanja	Postavljen zamenikom (kome i trajanje)	Kazne	Dan postavljenja za javnog beležnika	Primjedbe
						advokatski ispit	uspeh	sudijki ispit	uspeh					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15

Slika II. - Obrazac br. 9. po čl. 54. Pravilnika za izvršenje zakona o javnim beležnicima prema kojem je trebalo voditi Imenik javnobilježničkih pripravnika³³. U sačuvanom imeniku pojedine su rubrike šire jer je obrazac proširen na dvije stranice.

Određišta studiranja

Podaci o završenim fakultetima i položenim diplomskim ispitima u sva tri sačuvana imenika pružaju zanimljiv izvor podataka o odlukama dalmatinskih studenata prava pri izboru sveučilišta na kojima će studirati. Podaci obuhvaćaju veći vremenski raspon, a odnose se na osobe rođene između 1859. i 1921. godine, odnosno na osobe koje su završile pravni fakultet između 1890. i 1944. godine. Zbog različitosti uvjeta i mogućnosti studiranja, kao i njihova izbora, nužno ih je podijeliti u više generacijskih skupina.

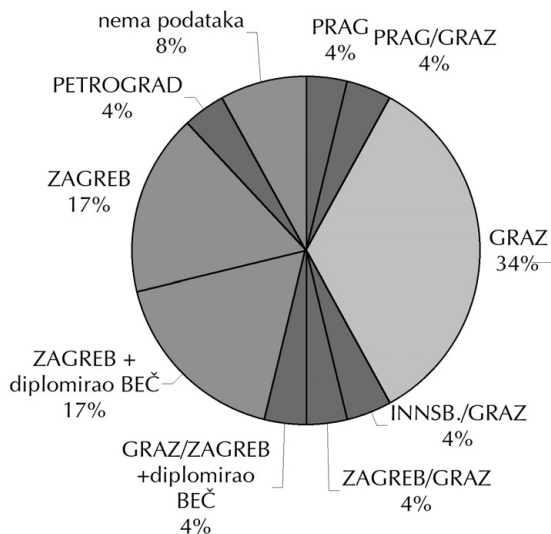
³¹ DAS, BKS, knj. 1.

³² DAS, BKS, knj. 3.

³³ Pravilnik za izvršenje zakona, str. 1352.

Prvu skupinu stoga čine bilježnici i bilježnički pripravnici rođeni u vrijeme Austro-Ugarske Monarhije, koji su studij završili prije početka I. svjetskog rata, odnosno rođeni između 1859. godine i 1890. godine, koji su diplomirali do srpnja 1914. godine. Ovu skupinu ukupno čine 24 pravnik zabilježena u imeniku javnih bilježnika, te u dva imenika bilježničkih pripravnika splitske komore. Ovdje valja napomenuti kako ni u jednom od triju imenika nema podataka o osobi koja je studij završila u vrijeme trajanja I. svjetskog rata. Zadnji koji je položio sve diplomatske ispite prije početka Prvog svjetskog rata bio je Marko Šustić, kasnije bilježnik u Vrlici, rođen 1890. godine, koji je zadnji od diplomskih ispita položio 27. travnja 1914. Tri dana ranije navršio je 24 godine.³⁴

U to su vrijeme studenti prava polagali tri ispita koja su imala značaj diplomatskih ispita - pravno-povijesni, judicijalni (sudstveni) i državno-znanstveni ispit. U pravilu tim redosljedom, tako da im je državno-znanstveni bio zadnji od tri diplomatska ispita, te je datum tog ispita u sljedećim analizama uglavnom uziman kao datum završetka studija. Dio je pravnik nakon toga stjecao doktorat, no taj datum ovdje nije uziman kao kraj studiranja jer nije bio obavezan za posao koji su bilježnici obavljali. Podaci o doktoratima bit će nešto kasnije posebno prikazani.

Grafički prikaz I. – odredišta studiranja budućih bilježnika i bilježničkih pripravnika koji su studij završili do početka I. svjetskog rata

Među pravnicima koji su studij završili prije početka I. svjetskog rata najviše je onih koji su pravni fakultet završili u Grazu. Osmorica budućih bilježnika i bilježničkih pripravnika sva su tri ispita položila na tom fakultetu

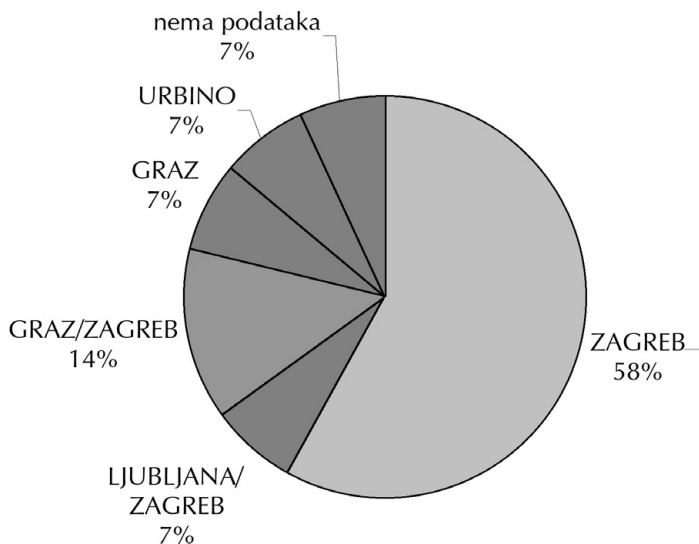
³⁴ DAS, BKS, knj. 1.-3.

(34%). To su Frano Dubravić, Ermenegildo Božić, Dušan Jurković, Vinko Svilokos, Hugo Monti, Ivan Vranković, Andrija Jovović i Ivo Uglešić. Njima valja priključiti još trojicu, koji su pravnopovijesni ispit položili na drugim fakultetima, a zatim studij nastavili u Grazu te tamo položili judicijalni i državoznanstveni ispit. To su Viljem Luković koji je prije Graza studirao u Innsbrucku, Jerko Bučić koji je studij započeo u Pragu i Josip Beroš koji je studij započeo u Zagrebu. Zajedno s njima studij u Grazu završilo je 46% pravnika ove skupine. Ovaj je izbor za ono vrijeme logičan jer je Graz, kao i dalmatinsko područje, pripadao austrijskom dijelu Monarhije, te je na tim područjima važno austrijsko zakonodavstvo. Drugo omiljeno odredište dalmatinskih studenata prava u to je vrijeme bio Zagreb, ali su ovi studenti u pravilu polagali razliku (*dopunitkovni ispit*) jer su Hrvatska i Slavonija činile drugo pravno područje. Pravni fakultet u Zagrebu završilo je devet studenata ove skupine ili ukupno 38%. Među njima je i jedan koji je započeo studij u Grazu (Jovo Balaban). Od ove devetorice petorica su nakon zagrebačkog pravnog fakulteta polagala dopunski ispit u Beču, a četvorica ne. Između onih koji su polagali razliku i onih koji nisu nema razlike u vremenu studiranja. Međutim, oni koji su polagali razliku nemaju doktorat. Od četvorice koji nisu polagali, trojica imaju doktorat (H. Meichsner, M. Drobniaković i V. Jakaša), dok četvrti, Todor Tironi, nema doktorat, ali ni državoznanstveni ispit, već samo pravnopovijesni i judicijalni ispit, po čemu predstavlja jedinstveni slučaj u sva tri imenika. Dopunitkovni ispit u Beču polagali su Jovo Balaban, Frano Franotović, Bruno Katalinić, Melko Stanković i Marko Šustić. U Pragu je pravni fakultet završio samo jedan pravnik ove skupine, Miljenko Franasović iz Orebića, kasnije bilježnik u istom mjestu. Zabilježen je i jedan petrogradski student, vjerojatno izbjeglica s područja SSSR-a. Riječ je o Sergiju Kudroviću, rođenom u Odesi 1883. godine, koji je tridesetih godina bio bilježnički pripravnik u Herceg Novom. Za bilježnika Petra Kambera postoji samo podatak o doktoratu u Beču. Kako doktorat nije nužno morao biti postignut na istom fakultetu gdje su polagani prethodni ispiti, on je u statističkoj obradi uvršten među osobe za koje nema podatka o mjestu studiranja. Nikakvih podataka o studiju pak nema za notara Jovana Ivčevića, koji bi po godini rođenja pripadao ovoj skupini.³⁵

Prvi koji je položio sve diplomatske ispite nakon završetka I. svjetskog rata bio je Pavao Radovinović iz Imotskog, upisan u noviji imenik bilježničkih pripravnika. On je rođen 1893. godine, a zadnji od diplomatskih ispita položio je 27. veljače 1919. Nešto kasnije, 17. svibnja 1919., diplomirao je od njega dvije godine stariji Filip Brajević, rođen 1891., kasnije bilježnik u Vrlici i Supetru. S njima započinjem drugu skupinu bilježnika i bilježničkih pripravnika koja obuhvaća osobe rođene između 1891. godine i 1900. godine, odnosno osobe koje su rođene u vrijeme Austro-Ugarske Monarhije i za koje prema dobi možemo zaključiti kako su osnovnu i srednju školu završile za postojanja te države, ali su studij završili u vrijeme Kraljevine

³⁵ DAS, BKS, knj. 1.-3.

SHS. Nažalost, ne postoje podaci o vremenu kada je tko od njih upisao pravni fakultet, ali se može okvirno uzeti kako su ga mogli upisati od 18 ili više godina, te se za ovu skupinu pravnika može pretpostaviti da su počeli ili su mogli početi studirati prije raspada Austro-Ugarske Monarhije.

Grafički prikaz II. – odredišta studiranja budućih bilježnika i bilježničkih pripravnika koji su studij započeli ili mogli započeti prije kraja I. svjetskog rata, a završili su ga nakon I. svjetskog rata

Četrnaestorica pravnika ove skupine diplomirala su između 1919. i 1928. godine. U ovom razdoblju zagrebački pravni fakultet postaje najvažnije odredište studentima koji će kasnije postati bilježnici ili bilježnički pripravnici splitske komore. Završilo ga je čak 89% pravnika ove skupine, s tim što ih je 58% položilo sve diplomatske ispise na ovom fakultetu. U ovom je razdoblju dio mlađih zagrebačkih studenata polagao četiri diplomatska ispita, jer je pravno-povijesni ispit razdvojen u dva dijela. Trojica (21%) su pravno-povijesni ispit položila na drugim pravnim fakultetima i zatim prešla u Zagreb. Tako je Aleksandar Machiedo, rođen u Vrboskoj 1893. godine, kasnije bilježnik u Hvaru, počeo studirati u Grazu, gdje je pravno-povijesni ispit položio 1916. godine, a zatim je preostala dva ispita položio u Zagrebu početkom 1921. i 1924. godine. Godinu mlađi od njega, Toma Polić, kasnije bilježnik u Splitu, položio je pravno-povijesni ispit također u Grazu, još 1914. godine, a zatim preostala dva ispita u Zagrebu 1920. i 1921. godine. U Ljubljani je studij započeo, a nastavio u Zagrebu, Ivo Antičević, kasnije bilježnički pripravnik u Splitu. Jedini koji je u ovoj skupini cijeli studij završio u Grazu već je spomenuti Pavao Radovinović. U sva tri imenika, bez obzira na generaciju, bilježimo samo jednog talijanskog studenta. To je Ivo Gjaja rođen u Dubrovniku 1898. godine, koji je studirao u

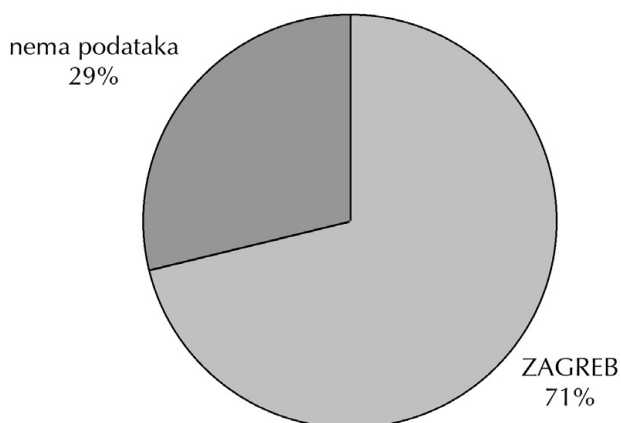
Urbinu. Vjerojatno ovoj skupini pripada Ivo Stanoš, kasniji bilježnik u Visu i Biogradu, o kojem nema mnogo sačuvanih podataka. Može se pretpostaviti da se rodio početkom 90-ih godina XIX. stoljeća, iako se ne može isključiti ni mogućnost da je rođen i prije.³⁶

Kod dijela studenata ove generacije uočljiva je dulja pauza između ispita, vjerojatno uvjetovana I. svjetskim ratom. Osim navedenih Aleksandra Machieda i Tome Polića koji su mijenjali fakultet, veću pauzu između ispita može se uočiti i kod nekih pravnika koji su sva tri diplomatska ispita polagali u Zagrebu. Tako je Anđelko Stanić pravnopovijesni ispit položio 1913. godine, a preostala dva 1922. i 1923. godine. Ivan Farolfi položio je pravnopovijesni ispit u prosincu 1914. godine, a preostala dva 1922. i 1924. godine. Kod bilježnika Petra Belamarića, rođenog u Šibeniku 1895. godine, uočljivo je kako je sva tri ispita položio nakon I. svjetskog rata, od svoje 25. do 28. godine, što upućuje na to da je ispite počeo polagati kasnije od većine drugih studenata. Vjerojatno je ili upisao studij kasnije od drugih ili je pauza u njegovu studiranju nastupila nedugo nakon upisa na fakultet.

Pristupajući ovim podacima prvobitno sam namjeravala podatke o studiju podijeliti samo u dvije skupine – na one koji su studirali u vrijeme Austro-Ugarske Monarhije i one koji su studirali u vrijeme prve Jugoslavije. Međutim, složivši podatke prema kronološkom redosljedu uočila sam kako se neke skupine same izdvajaju različitošću podataka. Tako se izdvojila prikazana prijelazna skupina na čiji je studij utjecalo vrijeme I. svjetskog rata sa svim problemima i idejama koje je to razdoblje nosilo što je kod studenata, barem onih koje ovdje obrađujem, našlo odraz u jačem okretanju prema Zagrebu, ali i u produljenju studija. Među osobama koje su studirale u vrijeme Kraljevine SHS, odnosno Kraljevine Jugoslavije uočljive su tri različite generacijske skupine, koje ću ovdje obraditi kao treću, četvrtu i petu skupinu studenata pravnih fakulteta koji su nešto kasnije postali bilježnički pripravnici ili bilježnici splitske komore.

---

³⁶ DAS, BKS, knj. 1.-3.

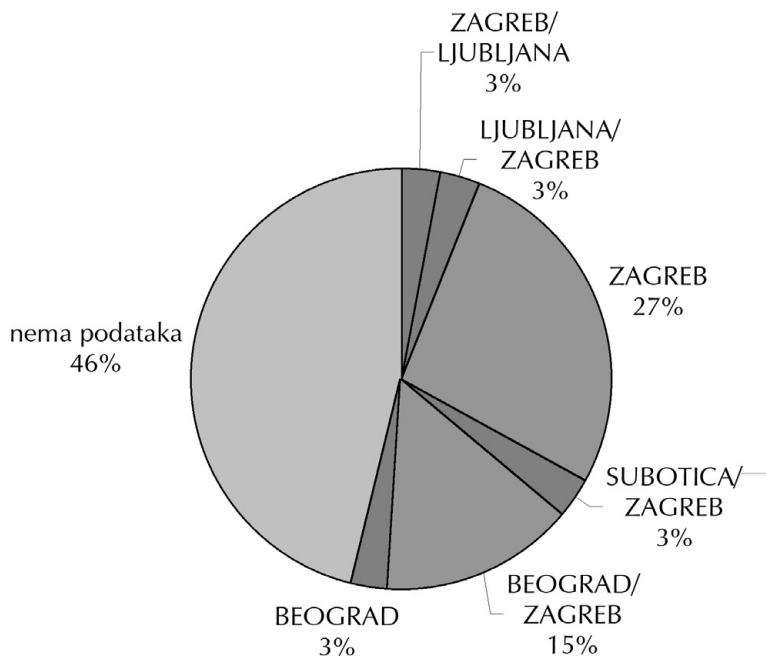

Grafički prikaz III. – odredišta studiranja budućih bilježnika i bilježničkih pripravnika, rođenih između 1901. i 1907. godine, koji su vjerojatno započeli studij između 1919. i 1925. godine

Treću skupinu čine osobe rođene između 1901. i 1907. godine, odnosno osobe koje su studij vjerojatno započele između 1919. i 1925. godine. U imeniku, međutim nema podataka o osobama rođenim 1901. i 1902. godine, te obrađeni podaci zapravo započinju s rođenima 1903. godine (P. Vrnoga, J. Vujić i V. Buško). Studij su završili u dosta velikom vremenskom rasponu od 1928. do 1939. godine. Prvi iz ove skupine diplomirao je Vlaho Buško, kasnije bilježnik u Stonu, a zadnji Mihovil Stipišić iz Vrboske, kasnije bilježnički pripravnik. Od ukupno četrnaest studenata ove skupine, za četvoricu nema podataka o tome gdje su završili fakultet (29%), dok su preostala deseterica pravni fakultet završila u Zagrebu (71%). Među njima su tri buduća bilježnika - Vlaho Buško, Ivo Sladoljev i Antun Ježina, te buduća pripravnici - Pavao Vrnoga, Josip Vujić, Ivo Kamber, Mihovil Stipišić, Mihajlo Bojanić, Ivo Stalio i Eugen Buljan. I u ovoj je skupini, kao i u prethodnoj, dio zagrebačkih studenata polagao jedinstveni pravnopovijesni ispit, a dio je polagao dva pravnopovijesna ispita. Jedinstveni pravnopovijesni ispit neki su polagali još i početkom 30-ih godina, dok su dvostruki pravnopovijesni ispit neki studenti polagali od početka dvadesetih godina nadalje. S obzirom na paralelno polaganje na oba načina u dvadesetim godinama, teško je razlučiti kada je ova promjena uvedena. Za trojicu pravnika ove generacije nema datuma polaganja pojedinih diplomskih ispita, već samo datum diplome, ali su za dvojicu, M. Stipišića i M. Bojanića, ispiti s ocjenama za svaki od njih ipak upisani u imenike, dok je za E. Buljana upisana samo diploma.³⁷

³⁷ DAS, BKS, knj. 1.-3.

Grafički prikaz IV. – odredišta studiranja budućih bilježničkih pripravnika, rođenih između 1908. i 1912. godine, koji su vjerojatno započeli studij između 1926. i 1930. godine

Četvrtu skupinu čine pravници rođeni između 1908. i 1912. godine, odnosno osobe koje su vjerojatno započele studirati između 1926. i 1930. godine. Za nešto manje od polovice bilježničkih pripravnika koji bi vjerojatno pripadali u ovu skupinu nema podataka o mjestu studiranja (46%). To su većinom pripravnici upisani u stariji od dva sačuvana imenika u koji su ovakvi podaci rijetko kad upisivani. Srećom, dio njih je prenesen i u novi imenik, te su podaci za njih dopunjeni, a uglavnom su uredno vođeni i za one koji su odmah upisivani u noviji imenik pripravnika. U ovoj skupini nema ni jednog kasnijeg bilježnika.³⁸

Kako je razvidno iz grafičkog prikaza IV., Zagreb je dalmatinskim studentima prava i dalje bio glavno odredište, ali ne više i jedino, kao kod prethodne skupine. Sve diplomatske ispite u Zagrebu su položila devetorica pripravnika (27%). U ovoj se skupini javlja veći broj osoba koje su studij započele na drugim pravnim fakultetima u Kraljevini SHS, odnosno Kraljevini Jugoslaviji (Beograd, Subotica, Ljubljana),³⁹ a zatim prešli u

³⁸ DAS, BKS, knj. 1. i 3.

³⁹ U Kraljevini Jugoslaviji su pravni fakulteti djelovali samo u četiri navedena središta: Zagrebu, Beogradu, Ljubljani i Subotici. Usporedi: Branko PETRANOVIĆ – Momčilo ZEČEVIĆ, *Jugoslavenski federalizam – ideje i stvarnost: tematska zbirka dokumenata I. (1914.-*

Zagreb (21%), dok je samo jedan student iz Zagreba prešao u Ljubljanu (3%). Pravni fakultet u Beogradu započela su šestorica studenata, no završio ga je u ovoj skupini samo jedan budući bilježnički pripravnik (3%), Marko Mikačić iz Splita, dok su ostali prešli u Zagreb i tamo dovršili studij položivši sudstveni i državoznanstveni ispit. Kao ispiti koji su odgovarali pravnopovijesnom I. i II. ispitu u Zagrebu priznati su im u Beogradu položeni ispiti iz crkvenog, rimskog i slavenskog prava, enciklopedije prava i diplomatske historije. Slično tome, Nikoli Tintiću iz Šibenika, koji je iz Subotice prešao u Zagreb kao ispiti jednakovrijedni pravnopovijesnim ispitima priznati su ispiti iz crkvenog, rimskog i slavenskog prava, enciklopedije prava i historije južnih Slavena. Studenti ove skupine studij su završili između 1933. i 1938. godine, a najčešće tijekom 1936. godine.⁴⁰

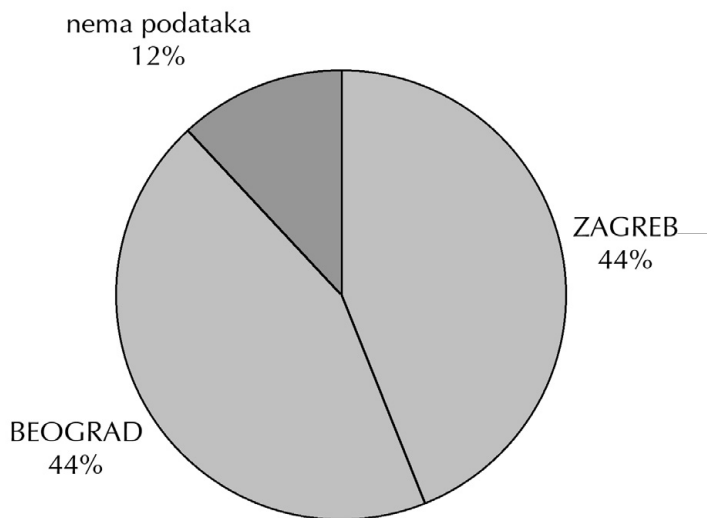
Petu skupinu čine budući bilježnički pripravnici rođeni između 1913. i 1918. godine, odnosno oni koji su pravni fakultet započeli studirati od 1931. godine nadalje, a završili su ga između 1936. godine i 6. travnja 1941. Ovom je skupinom ukupno obuhvaćeno četrnaest osoba, trinaest pravnika i jedna pravica, upisanih u noviji imenik bilježničkih pripravnika splitske komore. Za Ljubicu Kutlača i kolegu joj Bruna Bebića nema sačuvanih podataka o studiju, kao ni o mjestu i datumu rođenja. Kako su oboje u noviju knjigu pripravnika upisani 1941., može se pretpostaviti da pripadaju ovoj skupini pravnika. Dok su kod svih prethodnih skupina pravnici ubilježeni u imenike Javnobilježničke komore Split, za koje su uneseni podaci o mjestu rođenja, bili rođeni na teritoriju važenja nekadašnjeg austrijskog prava, u ovoj skupini bilježimo dvojicu rođenih na drugim područjima. To su Branimir Djiković, rođen u Sarajevu i Dragutin Popović, rođen u Bileći. Prvi je studirao u Zagrebu, drugi u Beogradu, a obojica su kasnije bili pripravnici u Splitu. Okretanje prema Beogradu koje je kod četvrte skupine tek diskretno najavljeno, do jačeg je izražaja došlo kod pete skupine studenata. Sedam je pravnika ove skupine fakultet završilo u Zagrebu (44%) i isto toliko u Beogradu (44%).⁴¹

1943.), Beograd 1987., 625.; Ljubodrag DIMIĆ, *Kulturna politika kraljevine Jugoslavije 1918.-1941. III*, Beograd 1997., 339.-371.

⁴⁰ DAS, BKS, knj. 1. i 3.

⁴¹ DAS, BKS, knj. 3.

Grafički prikaz V. – odredišta studiranja budućih bilježničkih pripravnika, rođenih između 1913. i 1918. godine, koji su vjerojatno započeli studij od 1931. godine nadalje i završili ga prije 6. travnja 1941.

Na kraju, ostaje samo jedan pripravnik koji je studij završio u vrijeme NDH. To je Durmitor Uglešić, sin javnog bilježnika dr. Iva Uglešića, rođen 1921. u Supetru. On je zadnji od diplomskih ispita položio u Zagrebu 15. ožujka 1944. i zadnji je upisani pripravnik u novijem imeniku javnobilježničkih pripravnika splitske komore⁴².

Durmitor Uglešić nije jedini sin nekog javnog bilježnika koji je završio pravni fakultet i kasnije postao javnobilježnički pripravnik ili javni bilježnik. Notar dr. Petar Kamber bio je sin ranijeg splitskog notara dr. Pavla Kambera⁴³. Sin dr. Petra Kambera, Ivo Kamber, bio je pripravnik kod svog oca, te je ubilježen u oba sačuvana imenika pripravnika. I drugi notarski sinovi koji su završili pravni fakultet bili su pripravnici kod svojih očeva. Tako je Ivo Stalio bio pripravnik kod svog oca, javnog bilježnika Petra Stalija u Splitu, Jakov Tironi bio je pripravnik kod svog oca Todora Tironija, javnog bilježnika u Trogiru, Petar Katalinić bio je pripravnik kod svog oca Bruna Katalinića, javnog bilježnika u Splitu.⁴⁴ Ova skupina doduše nije velika, ali može upućivati na određenu sklonost istom ili sličnom zanimanju notarskih sinova. Pravnički sin, iako ne i notarski, bio je i Milovan Smodlaka, sin odvjetnika i političara dr. Josipa Smodlake, koji je neko vrijeme proveo kao notarski vježbenik.⁴⁵

⁴² DAS, BKS, knj. 3.

⁴³ DAS, BKS, knj. 2.

⁴⁴ DAS, BKS, knj. 1. i 3.

⁴⁵ DAS, BKS, knj. 3.

Promatrajući sve pravnike koji su kao javni bilježnici ili kao javnobilježnički pripravnici upisani u neki od triju sačuvanih imenika splitske komore iz tridesetih godina, može se zaključiti kako s podacima o završenom fakultetu raspoložemo za 78 od ukupno 102 pravnika ili za 76,5%. Podaci nedostaju za 24 pravnika ili 23,5%. Među bilježnicima i bilježničkim pripravnicima za koje su podaci o studiju sačuvani, najviše je onih koji su pravni fakultet završili u Zagrebu, ukupno 54 pravnika ili 69%, odnosno 53% od ukupnog broja upisanih u imenike. Ovaj je pravni fakultet upisivan u svim razdobljima. Krajem XIX. i početkom XX. stoljeća nešto je više dalmatinskih studenata upisivalo pravni fakultet u Grazu, koji je kao i Dalmacija pripadao austrijskom dijelu Austro-Ugarske Monarhije. U vrijeme I. svjetskog rata situacija se postupno mijenja u korist zagrebačkog pravnog fakulteta, koji postaje gotovo jedino odredište dalmatinskim studentima prava nakon uspostave Kraljevine SHS. Oko 1926. godine dio dalmatinskih studenata počinje upisivati pravo u Beogradu, a zatim prelaziti na pravni fakultet u Zagrebu, koji i dalje upisuje većina studenata. U vrijeme diktature to se mijenja, te pravne fakultete u Zagrebu i Beogradu upisuje podjednak broj studenata. Ostaje pitanje koliko je ovaj uzorak pouzdan, no on svakako upućuje na utjecaje koji su se s vremenom mijenjali.

Osim odredišta studiranja zanimljivo je pogledati i dob u kojoj su budući bilježnici i bilježnički pripravnici završavali fakultete. U tablici II. prikazani su podaci o navršenim godinama života u kojima su pojedini bilježnici i bilježnički pripravnici završili pravni fakultet. Kao datum završetka studija uzet je datum polaganja zadnjeg diplomskog ispita, u pravilu državoznanstvenog ispita. Kod studenata prve skupine koji su polagali i dopunski ispit u Beču uzet je datum tog ispita. Prikaz je napravljen prema istim skupinama prema kojima su obrađena i odredišta njihova studiranja.

TABLICA II. – Navršena godina života i prosječna dob u kojoj su bilježnici i bilježnički pripravnici završavali studij

GOD.	I.	II.	III.	IV.	V.	UKUP.
20	1	0	0	0	0	1
21	0	0	0	0	0	0
22	3	0	0	1	4	8
23	0	1	1	2	6	10
24	6	0	0	4	1	11
25	3	2	1	6	2	14
26	2	3	0	4	0	9
27	1	2	1	1	2	7
28	1	2	1	1	0	5
29	0	0	1	0	0	1
30	0	2	0	0	0	2

31	2	1	1	0	0	4
32	0	0	1	0	0	1
33	0	0	1	0	0	1
34	1	0	0	0	0	1
35	1	0	0	0	0	1
ukup.	21	13	8	19	15	76
prosj. dob	25,8	27	28,5	24,9	23,6	25,6
n.p.	3	1	6	14	2	26

Skupinu I. i ovdje čine bilježnici i bilježnički pripravnici koji su studij završili prije početka I. svjetskog rata. U ovoj je skupini prosječna dob studenata u kojoj su završili fakultet bila nešto niža od 26 navršenih godina života. Uglavnom su studij završavali između 22 i 26 godine, no nije zanemariv ni broj onih koji su studij završili nakon 30 godine života. U ovoj skupini bilježimo studenta koji je studij završio najranije, u dobi od samo 20 godina, ali i studente koji su vrlo dugo studirali te studij završili s 34 i 35 godina. Najnižu dob u vrijeme završetka studija imao je student koji je studirao izvan Austro-Ugarske Monarhije. Riječ je o Sergiju Kudroviću, rođenom u Odesi 17. studenog 1883., koji je diplomirao u Petrogradu prema diplomi od 15. svibnja 1904. Inače je najniža dob u vrijeme završetka studija kod dalmatinskih studenata iz svih pet skupina iznosila 22 godine života. U ovoj skupini bilježimo trojicu studenata koji su studij završili s navršene 22 godine, sva trojica u Grazu. To su Viljem Luković iz Prčnja, Ivan Vranković iz Starigrada na Hvaru i Ivo Uglešić iz Splita. Više od navršenih 30 godina života u vrijeme završetka studija u ovoj su skupini imali Frano Dubravić i Ermenegildo Božić (31), koji su studirali u Grazu, Tironi Todor (34) koji je studirao u Zagrebu, a položio je samo pravnopovijesni i sudstveni ispit, te Jovo Balaban (35) koji je iz Graza prešao u Zagreb, a studij je završio polaganjem dopunskog ispita u Beču⁴⁶.

Drugu skupinu bilježnika i bilježničkih pripravnika čine oni koji su 18 godina života navršili prije raspada Austro-Ugarske Monarhije, dakle u vrijeme te države su počeli ili su mogli početi studirati, ali su studij završili nakon uspostave Kraljevine SHS. To je generacija koju je upravo u studentskoj dobi zahvatio I. svjetski rat sa svim problemima koje ratno vrijeme nosi. Već je upozoreno kako je kod dijela ovih studenata uočljiva dulja pauza između ispita, koja se poklapa s ratnim razdobljem. Ipak, prosječna dob u kojoj su ovi studenti završili pravni fakultet nije mnogo viša nego kod prethodne skupine, a iznosi 27 godina. Pravnici ove skupine studij su završili između 23. i 31. godine života, većinom između 25. i 28. godine života. U ovoj je skupini studij kao najmlađi završio Bruno Kamenarević iz Skradina s navršene 23 godine, a kao najstariji Ivan Farolfi iz Visa, s navršenom 31 godinom života. Iako je kod ove skupine u odnosu na prethodnu prosječna dob u vrijeme završetka studija podignuta s 25,8 na 27 godina, zanimljivo

⁴⁶ DAS, BKS, knj. 1.-3.

je kako se gornja granica dobi u kojoj su završili studij snizila s 35 na 31 godinu.⁴⁷

Trećom skupinom obuhvaćeni su bilježnici i bilježnički pripravnici koji su studirali nakon Prvog svjetskog rata, odnosno rođeni između 1901. i 1907. godine, koji su vjerojatno započeli studij između 1919. i 1925. godine. Ova skupina ima najvišu prosječnu dob u vrijeme završetka studija, čak 28,5 godina. Za ovo povišenje nije lako naći objašnjenje. No, ova je skupina i brojem najmanja, pa je otvoreno pitanje koliko je uzorak pouzdan. Pravnici ove skupine studij su završili između 23. i 33. godine života, čime je gornja granica godina u vrijeme završetka studija opet pomaknuta na više, ovaj put s 31 na 33 godine, dok je donja od 23 godine ostala ista u odnosu na prethodnu skupinu. Kao najmlađi u ovoj skupini studij je završio Antun Ježina iz Splita s 23 navršene godine, a kao najstariji Mihovil Stipišić iz Vrboske s navršene 33 godine života.⁴⁸

Skupinu IV. čine bilježnički pripravnici rođeni između 1908. i 1912. godine koji su vjerojatno započeli studirati između 1926. i 1930. godine. Kod ove je skupine uočljivo bitno snižavanje dobi u kojoj su završili studij. Prosječna je dob pala nešto ispod 25 godina života zahvaljujući u prvom redu snižavanju gornje granice godina koja je pala na 28 godina, a donja se vratila na 22 godine. Budući bilježnički pripravnici ove skupine pravni su fakultet u najvećem broju slučajeva završili između 24 i 26 godine života. Kao najmlađi u ovoj skupini, s navršene 22 godine života, diplomirao je Ivo Donadini iz Splita koji je studij započeo u Beogradu, a završio u Zagrebu. Po brzini završavanja studija slijede ga s navršene 23 godine života Ivo Ferri iz Imotskog i Vojko Rendić – Miočević iz Splita, obojica zagrebački studenti. Kao najstariji u ovoj skupini s 28 godina studij je završio Andro Martinis iz Šibenika, koji je studij započeo u Beogradu, a završio u Zagrebu.⁴⁹

Trend snižavanja dobi završetka studija nastavljen je u V. skupini koju čine budući bilježnički pripravnici rođeni između 1913. i 1918. godine, koji su pravo započeli studirati od 1931. godine nadalje, a završili su ga prije nego što je II. svjetski rat zahvatio Kraljevinu Jugoslaviju. Ovoj je skupini priključen i jedini bilježnički pripravnik na području splitske Komore koji je studij završio u vrijeme Nezavisne Države Hrvatske, Durmitor Uglešić, koji je diplomirao 1944. godine u Zagrebu s navršene 23 godine života. Prosječna dob pravnik u vrijeme završetka studija najniža je upravo kod ove skupine, a iznosi 25,6 godina života. Dok se donja granica godina zadržala na 22, gornja se još malo spustila, te je pala na 27 godina. Niža prosječna dob ove skupine ipak se javlja zbog većeg broja studenata koji su pravni fakultet završili u dobi od 22 ili 23 godine. Čak četvorica pravnik završila su fakultet s 22 godine. To su zagrebački studenti Branimir Djiković iz Sarajeva i Miroslav Pera iz Splita, te beogradski studenti Gaston Katalinić

⁴⁷ DAS, BKS, knj. 1.-3.

⁴⁸ DAS, BKS, knj. 1.-3.

⁴⁹ DAS, BKS, knj. 1. i 3.

iz Šibenika i Željko Minček iz Dubrovnika. Kao najstariji u ovoj skupini pravo su s navršenih 27 godina završili Jakov Tironi u Zagrebu i Bartul Grgić u Beogradu.⁵⁰

Promatrajući ukupne podatke iz tri sačuvana imenika splitske komore, dob u vrijeme završetka studija moguće je utvrditi za 76 bilježnika i bilježničkih pripravnika, odnosno za 77,52%. Njihova prosječna dob u vrijeme završetka studija bila je 25,6 godina.

Ocjene postignute na diplomskim ispitima zabilježene su samo kod 44 bilježnika i bilježnička pripravnika ili 44,9%. Za bilježnike imenovane prije 1936. godine u imenik nije upisivan uspjeh na pojedinim ispitima. Ovi su podaci upisivani tek od tridesetog bilježnika u imeniku, Dušana Raškovića i navedeni su, uključujući i njega, samo za četvoricu bilježnika.⁵¹ Toj četvorici možemo dodati javnog bilježnika Aleksandra Machieda čije su ocjene upisane u stari imenik pripravnika, što je u tom imeniku velika rijetkost,⁵² te bilježnika Ivu Sladoljeva kojem su ocjene upisane u noviji imenik pripravnika u koji su ovi podaci relativno uredno unošeni.⁵³ Ukupno su, dakle, ocjene unesene za 6 bilježnika i 38 bilježničkih pripravnika.

Od pravnika I. skupine, koji su fakultet završili u vrijeme Austro-Ugarske Monarhije, ocjene su upisane samo za bilježnika Ivana Vrankovića, te vježbenike Viljema Lukovića i Josipa Beroša. Kod Viljema Lukovića koji je ispite položio između 1887. i 1890. godine u Innsbrucku i Grazu za sva tri diplomatska ispita stoji kako su položena *sa jednoglasnim uspjehom*. Kod Ivana Vrankovića koji je studirao u Grazu takvu formulaciju nalazimo za uspjeh na pravnopovijesnom ispitu položenom 1896., ali je za judicijalni i državoznanstveni ispit, koje je položio 1898. i 1899. naveden dobar uspjeh. Josip Beroš je diplomatske ispite položio između 1909. i 1912. godine i kod njega nalazimo ocjene ispita istovjetne suvremenima uz mogućnost da se jedna sastavnica ovih složenih ispita istakne posebnom ocjenom. Tako je pravnopovijesni ispit položio u Zagrebu *s dobrim uspjehom i odlikom iz crkvenog prava*, a preostala dva u Grazu s dovoljnim uspjehom.⁵⁴

Od pravnika II. skupine, rođenih između 1891. i 1900. godine, koji su u studentskoj dobi dočekali slom Austro-Ugarske Monarhije i nastanak Kraljevine SHS podaci o uspjehu su sačuvani za nešto veći broj osoba, točnije za četvoricu bilježnika, A. Machieda, B. Kamenarevića, N. Bjedova Rajnovića i D. Raškovića, te dvojicu bilježničkih pripravnika, P. Radovinovića i I. Antičevića. Većinom su na ispitima postigli dovoljan ili nešto rjeđe dobar uspjeh. Dvojica pravnika ove skupine na svim su ispitima postigla dovoljan uspjeh. Po visini uspjeha u ovoj grupi od prosjeka odskakače, najmlađi među njima, Dušan Rašković, rođen u proljeće 1900. godine. On

⁵⁰ DAS, BKS, knj. 1. i 3.

⁵¹ DAS, BKS, knj. 2.

⁵² DAS, BKS, knj. 3.

⁵³ DAS, BKS, knj. 1.

⁵⁴ DAS, BKS, knj. 1. i 2.

je na pravnom fakultetu u Zagrebu položio diplomatske ispite između 1920. i 1927. godine. Pravnopovijesni ispit I. položio je *s dobrim uspjehom i odlikom iz pravnih povijesti*, pravnopovijesni ispit II. *s dobrim uspjehom i odlikom iz rimskog prava*, judicijalni *s odlikom iz svih predmeta*, te državoznanstveni *s dobrim uspjehom i odlikom iz političke ekonomije i upravnog prava*. Odličan uspjeh iz svih predmeta postignut na nekom ispitu osim u ovom slučaju u imenicima splitske komore nalazimo još samo jednom, ali desetak godina kasnije, kod Mihajla Bojanića. Nisu bili česti ni slučajevi da netko iz jednog područja na ispitu postigne odličan uspjeh. Nitko drugi među zabilježenima u imenicima splitske komore nije takav uspjeh postigao na više od jednom ispitu⁵⁵.

Iz treće skupine koju čine rođeni između 1901. i 1908., dakle oni koji su studirati započeli nakon uspostave Kraljevine SHS, podaci su sačuvani za jednog vršioca dužnosti javnog bilježnika, Ivu Sladoljeva, te petoricu pripravnika, J. Vujića, I. Kambera, P. Vrnogu, M. Bojanića i M. Stipišića. Svi podaci potječu iz novijeg imenika pripravnika. U ovoj se grupi ocjenama ističe jedino Mihajlo Bojanić koji je studij završio u 31. godini života, a pravnopovijesni ispit I. je položio *s odlikom iz svih predmeta*, pravnopovijesni ispit II. *s dobrim*, sudstveni *s dobrim i odlikom iz trgovačkog prava*, te državoznanstveni *s dovoljnim*. Ostali pravници ove skupine sve su ispite položili *s dovoljnim uspjehom*.⁵⁶

Ocjene su upisane u noviji imenik pripravnika i za 18 pravника četvrte skupine, rođenih između 1908. i 1912. godine. Kod njih prevladavaju ocjene dovoljan uz pokoju ocjenu dobar, a tek se kod studenata koji su u Beogradu polagali ispite priznate jednakovrijednima pravnopovijesnom ispitu u Zagrebu ponegdje pojavljuju i vrlo dobre ocjene. Ni jedan se student pak posebno ne ističe postignutim uspjehom, te se kod svih prosjek ocjena kreće između 2 i 3.⁵⁷

Podaci o ocjenama sačuvani su za desetoricu pravnika pete skupine u kojoj je uočljiva razlika uspjeha između beogradskih i zagrebačkih studenata. Dok se kod zagrebačkih studenata prosječna ocjena postignuta na ispitima i dalje kretala između 2 i 3, te su studenti završavali *s dovoljnim ili niskim dobrim uspjehom*, beogradski su studenti u pravilu fakultet završavali *s vrlo dobrim uspjehom*.⁵⁸ Tako se, suprotno godinama života u vrijeme završetka studija, koje se kod studenata iz vremena prve Jugoslavije smanjuju prema kraju promatranog razdoblja, ocjene postignute na diplomatskim ispitima u istom razdoblju lagano povećavaju.

Dio bilježnika i bilježničkih pripravnika nakon diplomatskih ispita stjecao je i doktorat. U pravilu se radi o bilježnicima starijih generacija. Među osobama rođenima od 1911. godine dalje nema nijednog doktora prava. Od 24 bilježnika i bilježnička pripravnika rođena do 1890. godine, koji su studij

⁵⁵ DAS, BKS, knj. 1.-3.

⁵⁶ DAS, BKS, knj. 1.

⁵⁷ DAS, BKS, knj. 1.

završili u vrijeme Austro-Ugarske Monarhije 10 ih je steklo doktorat prava (41,6%). Ermenegild Božić je doktorat postigao u Grazu, na istom fakultetu na kojem je studirao. Doktorirao je 1894. godine u dobi od 32 godine. Petar Kamber je doktorat postigao u Beču 1898. godine, u dobi od navršene 32 godine života, a nije poznato gdje je položio ranije ispite. Hektor Meichsner je doktorat postigao u Zagrebu, na istom fakultetu na kojem je studirao. Doktorirao je 1908. godine s navršenih 28 godina života. Studenti i doktoranti istog fakulteta bili su i Miloš Drobnejaković koji je doktorat postigao 1912. godine u dobi od 28 godina, te Vladimir Jakaša koji je promoviran za doktora prava 1911. godine. Dok su navedeni doktori, izuzevši P. Kambera za kojeg nema podataka, doktorirali u roku godinu dana od zadnjeg diplomskog ispita, Miljenko Franasović koji je studirao u Pragu prije Prvog svjetskog rata doktorirao je u Ljubljani 1924. godine u dobi od 38 godina, 14 godina nakon završetka studija. Uz imena notara Huga Montija, Andrije Jovovića i Jovana Ivčevića, te bilježničkog vježbenika Josipa Beroša navedena je titula doktora, ali nema podataka kada i gdje su postigli doktorat.⁵⁹

Od četrnaestorice bilježnika i bilježničkih pripravnika rođenih između 1891. i 1900. godine, doktorat su postigla četvorica (28,5%). Pavao Radovinović je doktorat postigao 1919. godine na pravnom fakultetu u Grazu, na kojem je i studirao. Anđelko Stanić također je doktorirao na pravnom fakultetu na kojem je i studirao, ali u Zagrebu 1923. godine, samo dva dana nakon zadnjeg diplomskog ispita. Na istom je fakultetu studirao i doktorirao Ivo Bosnić Kovačić godine 1928., s navršenih 28 godina života. Ivo Gjaja je vjerojatno doktorirao u Urbinu, gdje je i studirao, iako to nije izričito navedeno.⁶⁰

Među rođenima nakon 1901. godine samo su četiri doktora, s tim što među rođenima od 1911. godine dalje nema nijednog doktora, kako je već navedeno. Notaru Antunu Ježini, koji je studirao u Zagrebu, navedeno je kako je postigao doktorat, ali bez datuma. Isti je slučaj i s bilježničkim pripravnikom Eugenom Buljanom. Bilježnički pripravnik Vjekoslav Miličić doktorirao je na zagrebačkom pravnom fakultetu 1937. godine, tri mjeseca nakon zadnjeg diplomskog ispita. Bilježniku Tomi Mimici uz ime je navedena titula, ali o njegovu studiju nisu navedeni nikakvi podaci.⁶¹

---

⁵⁸ DAS, BKS, knj. 1.

⁵⁹ DAS, BKS, knj. 1.-3.

⁶⁰ DAS, BKS, knj. 1. i 2.

⁶¹ DAS, BKS, knj. 1.-3.

SUMMARY

MEMBERS AND TRAINEES OF SPLIT NOTARY PUBLIC CHAMBER
DURING 1930s

Split notary public chamber included notary publics from the area ranging from Obrovac to Budva and to Imotski in the hinterland. Few archival documents about this institution are today kept in the Split state archives and they include one register of notary publics and two registers of notary public trainees. Analysing these documents the author gives information about education and career of notary publics. Most of them graduated at the Law faculty in Zagreb. During Austro-Hungarian Empire some also attended Law faculty in Graz. After the establishment of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians (Yugoslavia) some also gained university education in Belgrade. The average age of graduated students was 25.6 years and their grades were lower in comparison with present day standards. Notary publics were appointed by the minister of justice. The author analyses their careers and concludes that younger notary publics first served in smaller towns and later moved to bigger towns or those nearer to their place of birth. The majority of notary public trainees served in Šibenik and Split, and notary public in smaller towns rarely had trainees.

Key words: Croatia, Split, Dalmatia, Kingdom of Yugoslavia, Chamber of Public Notary, Public Notaries